

# ACCIÓ VALENCIANA

Butlletí quinzenal • Organ d'ACCIÓ CULTURAL VALENCIANA • Redacció i Administració: Jorge Juan, 13

Preus de Subscripció: simpatitzant, 3 pessetes a l'any; actiu, 1 pesseta al mes; protector, 2 pessetes al mes, com mínim

ANY I - N.º 13

VALENCIA 15 OCTUBRE 1930

10 CÈNTIMS

## EDITORIAL

### Per la valencianització de l'Universitat

A hores d'ara, quan l'actuació política del valencianisme comença, es d'un gran interès el problema de la valencianització de l'Universitat.

Si volem que tot el nostre jovent siga veritablement valencianista el primer que hem de fer es lluitar per la valencianització de la cultura que el nodreix; primer que res hem de fer valencians conscients de llur valencianitat, que es sentixquen orgullosos d'ésser-ho i que tinguen una forta admiració per les nostres glories culturals i no per les estranyes com ocorre fins ara.

Es veritablement criminal que la formació dels nostres jòvens estiga presidida per un criteri tan absurd. Actualment, el jove que ix de l'Universitat,—més encara si no pertany a la Facultat d'Història—no sap absolutament res de la Literatura, Història, Art, Llengua, etc., valencianes. Actualment s'ensenya una Història de la Literatura Espanyola (a tot el territori de parla catalana) on apenes si se dediquen unes quantes línies als clàssics nostres, i on es deforma la nostra formació cultural fent-nos passar per autors nostres als castellans i fins castellanitzant els noms dels nostres literats i dels nostres personatges històrics (Ramón Llull i Roger de Llúria). També en Història es fa passar cam a nostres els fets dels Reis de Castella i cedix poca importància als nostres; estudiant fets històrics des d'el punt de vista castellà (El Compromís de Casp); falsejant fets (la famosa història de les joies d'Isabel la Catòlica); suprimint en la llista dels reis a algú d'ells (l'Arxiduc Carles III de València) i seguint en la cronologia dels reis el número d'ordre de Castella.

Es això resultat de la batalla que el centralisme absorbent dona per fundir-nos a tots i fer desaparèixer els nostres trets característics i així acostumar al nostre poble a que oblide els seus fets gloriosos i considere com a esus el costellans.

Es veritablement vergonyós el que actualment ocorre. Amb això es fa del nostre jovent gent inculta amb el que es referix a les coses de la terra.

Ara mateix, el senyor Tormo, va concedir a les Facultats el dret de que, dins de certes línies generals, pogueren redactar el pla d'estudis al seu lliure albir. La nostra Facultat d'Història ha inclòs els estudis de les coses valencianes als cursos que potser algú dia es convertixquen en Doctorat. Al nostre criteri ha anat errada doncs seràn molt pocs els que, a més de les assignatures que porten per la seua carrera s'atreuixquen encara a afegir-ne unes més, gastant-se unes pessetes en la matrícula i augmentant el nombre de llurs estudis. A més, a més, de que el poc nombre de classes d'algunes d'elles (L'Història de Va-

lència el any que es va cursar segons el pla Callejo, sols tenia una classe setmanal) fa que es realitze una labor molt poc eficaç. Creguem, que la oportunitat que va donar el Ministre d'incloure estudis de matèries valencianes, es devia haver aprofitat incloent-les en el nombre de les assignatures imprescindibles d'aprovar per aconseguir el títol de llicenciat en Història.

Si volem que la nostra personalitat torne a ésser reconstruïda el primer que hem de fer es valencianitzar el nostre primer centre cul-

tural on es forma el jovent que demà tindrà una influència decisiva en els destins del nostre país. Quan s'en adonen de que la nostra llengua no servix rònegament per a ésser parlada per pagesos i camperols, que es un esplèndid vehicle cultural, que tenim clàssics que es poden posar al costat dels més famosos del estranger, que tenim un esperit propi, quan, per damunt de totes les consideracions, s'en adonen de que son valencians, sols aleshores les nostres aspiracions polítiques estaran a punt de complir-se.

## El "nostre" Vergili

Estem en els idus de l'octubre: dada oportuna per a rememorar a Vergili. I estem en els idus de l'octubre de 1930 que és l'any assenyalat per la majoria dels historiadors com el del bimilenari del naixement del gran poeta mantuà. En el quinze dia del mes que corre, en unes planes com aquestes hi ha que fer lloc per a retre homenatge, per molt modest que siga, al que bé podem dir *el nostre Vergili*. Car una figura com aquesta no és sols mantuana, ni italiana, és de tots els llatins i dels no llatins també... En totes les contrades cultes del món hom ofrenarà un record a Publi Vergili; el nostre jovent deu igualment afegir-se a l'estol numerosíssim d'admiradors del poeta de Mantua. Que els nostres obrers de la intel·ligència el recorden amb amorositat i quina sort més gran tindriem si tota la nostra terra estigués assaonada per a comprendre aquesta commemoració. D'altres regions de la nostra llengua ja han eixit cantors del bimilenari; que València els tinga també i que dels cors oberts a la comprensió d'aquesta figura mundial, ixquen veus de fervorós homenatge. El nom d'aquell qui pugué dir en lo seu epitafi.

*Mantua me genuit, calabri rapuere, tenet nunc Parthenope: cecini pascua, rura, duces.*

té un lloc en les nostres hortes i en els nostres camps.

I els camps i les hortes fecundes i abundoses que s'exemplen vora el Millars, el Turia i el Xúquer, i els bestiaris de les montanyes, i la pastura del anyells per les valls on remoreja l'aigua corrent en un llit de pedres vorejat de baladres, i les llomes i els tossals coronats de ciprers i els cims de les serres oloroses i perfumades daurats pel sol, on s'ajunten en un barreig de meravella tots els dons de la mare naturalesa, i les corrents de les aigües tremoloses que avalancen per les hortes sense esculls posant cercols groguencs a la terra rogenca, fins a vessar-se en ella fent-la espill del cel blau, i també els estanys placevols, que son prop de la mar, tot ens ofrena aquesta contemplació del natural on s'aixeca el record sempre viu del cantor dels camps, dels bestiaris i dels herois. Perquè també aquestes terres nostres ens fan enrecordar-nos en del poeta

El Passat es per alligonar. El Futur per a crear.

Amic, prepara el teu cor i el teu esperit per a crear el Futur, segons la voluntat del nostre Poble.

D' "Excursionisme"

de Mantua, car bé podem tindre posada en ell la pensa, ja que així com ell deia d'Itàlia, també podem dir dels nostres paradisos.

*Haec loca non tauri spinantibus naribus ignem*

sino que les vinyes de pampols i raims ubèrrims i els olivars de retorçada soca i les ovelles blanquinoses pasturant als llocs ombrívols amb llur pas tardaner i llur cercar constant, son també entre nosaltres com aquelles que trobava als camps de la seua patria dels quals cantava així

*sed gravidæ fruges, et Bacchi Massicus humor implevere; tenent oleaeque, armentaque laeta.*

Qui al recordar el seu cant a la Itàlia, feient de coral afecció, no sent l'elogi d'aquella terra com si fos el del seu mateix terreny? I al contemplar la patria vergiliana, objecte dels himnes del poeta, en eixa contemplació de la naturalesa, quan dolces sonen als nostres oïts, amb l'esguard posat en els nostres camps, aquells versos de triomf

*Salve, magna parens frugum...*

I de nou ens ve a la memòria l'imatge d'aquestes hortes quan llegim aquells consells recomanats als llauradors

*Agricolae, fructusque feros mollite colendo*

les quals semblen quedar complits en elles mateixes, de conreu incessant i de treball intens,

*et saepe alterius, ramos impune videmus vestere in alterius...*

De l'horta immensa i plena d'alegria, paradís vergilià suau i fecundíssim, amb la dolçor que vessen i l'alt esperit que afrenen rememoren l'imatge, els cants de pau del poeta, que als hortolans enlairen

*¡O fortunatos nimium, sua si bona norint, Agricolas! quibus ipsa, procul discordibus armis. Fundit humo facitem victum justissima Tellus!...*

que bé els gravariem al cor per a desitjar que dels camps valentins sien ben lluny les discordies dels hòmens...



# Les Lletres

Revista de Llibres

## L'ensenyança en Castelló

Feta la conquesta de València per el rei Jaume I hom institueix escoles—la de Mestre Doménech és autoritzada per Pere Salvat, notari, en 1240. En 1245 el Papa Inocenci IV dona un Breu per a establir un Estudi General. Un segle més tard s'obri una Escola de Teologia. En 1373 el Consell valencià estableix Escoles públiques de Gramàtica i Arts. Tot go a València.

A Castelló de la Plana, així com a tot el territori valencià, s'obrien escoles donada la llibertat d'ensenyança establida en els Furs. Les escoles de Sueca, Elx, Morella, Sant Mateu i altres, son famoses. Al crear l'Estudi General de Lleida, Jaume II restringia aquella llibertat en quant a la Filosofia, la Medicina i els dos Drets. Les Escoles quan eren privades tindrien la vida que els alumnes podrien donar. Segurament deurien plegar, en alguns casos, per manca d'escolars. I per a assegurar la continuïtat de l'ensenyament el Consell Municipal subvencionà escoles i contractà professors.

L'estudi "La Enseñanza en Castellón de 1374 a 1400" fet per Lluís Revest Corzo, bella aportació a l'història de l'ensenyament d'aquella quart de segle, és basat en els *Llibres de Consells* que se conserven en l'Arxiu Municipal de Castelló. El document més antic referent a les escoles castellonines és de 1374. (El senyor Revest té en preparació una altra monografia en la qual estudiarà aquesta branca de l'història des de 1401 fins el Renaixement). En aquestos documents—van inscrits al final del llibre que ha editat la Societat Castellonenca de Cultura—se veu quines eren les matèries motiu de ensenyança: la Gramàtica i la Lògica. Alguna vegada, però, s'ensenyava solament Gramàtica. Els estudiants eren: *catonistes* els que aprenien les primeres lletres en el Cató; *partistes* que probablement estudiaven les declinacions, conjugacions i principis elementals de Sintaxi; *doctrinalistes* que

perfeccionaven les ensenyances gramaticals i els estudiants de Lògica.

El que hom estudiava era la llengua llatina. El vernacle fins segles més tard no fon motiu d'ensenyament. Es en el segle XVI que el nostre Lluís Vives clama en favor de les llengües vulgars.

El senyor Revest estudia en la seua obra els llibres i els autors que els mestre feen servir en les escoles llurs; fa indicacions sobre els mètodes d'ensenyança i encara sobre horari de les classes i duració dels cursos. Els salaris que pagaven els escolars, ara dits escolars, les subvencions que sobraven els mestres...

I unes notes biogràfiques dels tals professors.

Sis son els mestres que durant el darrer quart de segle XIV reben pagues del Concell castelloní: Arnau de Peralta, Domingo Rodrigo, Joan Ferrandiç, Pere Ortiç, Ot de Llach i Pere Fuster.

De tots sis solament d'Arnau de Peralta es coneix prou bé la vida—relativament. Intervé sovint en l'administració municipal. Es un personatge públic més que un mestre d'escola, és a dir, que els documents arxivats i estudiats el recorden més com a administrador que com a professor d'estudis primaris i secundaris. Els altres cinc, a la distància secular que ens separa d'ells son com nues embres quasi bé inconcretes. Ot de Llach, com diu bé el senyor Revest, és el nom d'un personatge que evoca en la nostra imaginació, més que un mestre probablement famèlic i desdixat, un heroi de llibre cavalleresc.

Quines soldades cobraven aquestos senyors? Arnau de Peralta és contractat en 1380 per a tres anys per 300 sous (15 lliures) anuals de pensió municipal amb dret a que els seus alumnes li paguen el lloguer de la casa. Ja vell, en 1415, és novament contractat per la que ensenye solament Gramàtica amb la con-

signació de 200 sous. Tindrà, però, un ajudant, un Batxiller repetidor.

Domingo Rodrigo, per a que professe Gramàtica i Lògica, cobra 200 sous, primerament; més tard, 600 sous amb l'obligació de visitar l'Hospital. Aquest Mestre practicava la Medicina puix que en 1389 el Concell el contracta per 50 florins (550 sous) i exigeix d'ell tinga Batxiller per a que puga simultanejar l'ensenyament i la Medicina.

Joan Ferrandiç cobra en 1382 quinze lliures; ensenya Gramàtica i Lògica i exerceix la Medicina. Després aconsegueix elevar el salari a 400 sous.

Pere Ortiç cobra 200 sous. Ensenya Gramàtica i Lògica i reb la mitat del sou per Nadal i l'altra mitat per Pasqua de Resurrecció.

Ot de Llach és contractat per dos anys. Cobra 200 sous. Es compromet a ensenyar Gramàtica i Lògica.

Pere Fuster termina probablement el seu mestratge, en 1400. Cobra 300 sous. Ha estat contractat per 3 anys.

Voldriem tenir bastant espai per a apuntar altres qüestions interessantíssimes. Els nostres lectors hauràn d'anar a trobar-les al volum del qual estem parlant. En Lluís Revest Corzo i la "S. C. de C.", mereixen l'agraïment dels mestres d'escola d'avui i el de tota persona culta per haver aportat a l'història de l'ensenyança valenciana unes dades de gran interès pedagògic.

CARLES SALVADOR.

## Informació valenciana

### "Bol·letí de la Stat. Arquealògica Luliana"

El número corresponent al mes de setembre d'aquesta magnífica revista mallorquina conté el següent sumari: Datos para la historia de las Bellas Artes en Mallorca.—Los artistas Miguel Fuster, Mateo Sureda y Jaime Bisbal: Jaime Lladó Ferragut.—Recuerdos de la isla de Cabrera (siglos XV al XVII): Enrique Fajarnés Tur.—Datos para la Historia de Arta.—Morería: José Ramis de Ayre-flo y Sureda.—Sobre Portals: P. A. Sanxo.—Caballería de Ariañy: Jaime de Oleza y de España.—Sobre l'orde de la mercé en Mallorca: P. A. Sanxo.—Sobre l'art de l'Esmalt: Francesc Sureda i Blanes.—Diario de don Gaspar Melchor de Jovellanos en el Castillo de Bellver—Apéndice (continuación): Juan Llabrés Bernal.—Descripción de las monedas de la república romana: Luis Ferbal y Campo.—Constituciones e ordinaciones del Regne de Mallorca (continuación): Antoni Pons.

### "Tomba Tossals"

Tenim un veritable plaer i una immensa joia al donar ací la notícia de l'aparició de Tomba Tossals, llibre de contalles de la terra de J. Pascual i Tirado, editat per la Societat Castellonenca de Cultura. L'aparició d'un llibre en la nostra llengua es sempre per a nosaltres motiu de goig i més quan, com succeix amb aquest, no està presentat modestament sino que està tan magníficament editat que ha mereixut el premi al llibre millor imprimitat d'Espanya que enguany ha donat la Cambra Oficial del Llibre de Madrid. Es un motiu d'orgull per a la nostra terra l'aparició d'aquest llibre. Des d'ací enviem les nostres més cordials felicitacions al seu autor i a la Cas-

Be podem dir el nostre Vergili sení cal recordar-lo al nostre poble com a cosa seua, perquè aquell és de tots, i d'aquesta terra on la llatinitat tingué tan gran estol de conreadors peritissims en totes les èpoques, per a que de llur jardins espirituals ixca, com eixiria de la espessea dels rosers meravellosos i en perennal floreig, una corona ofrena de singular fecció.

I ara, al nostre terreny, el de la cultura enlairada i enaltida, el de la tendror, exquisida d'un bell parlar nostre, el de la dignificació del poble, el del millorament propi i el de la conservació de la consciència colectiva, el de la major estimació dels valors espirituals de les nostres gents, i el de procurar a d'aquestes una aristocràcia de cor i noblesa de sentiments, hem de recorre tots aquests indrets la visita dels quals unim als nostres propòsits culturals envers el nostre poble, desitjant que algún dia sobre el migrat esperit de huí, i després del millorament de l'ànima esmortida de les generacions girades d'espatlles al propi coneixement i estimació de llurs valors peculiaríssimes, pugam dir, com el poeta deia dels

campes Eliseus, que en aquest terreny nostre també

*Devenere laetos et amoena vireta  
Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.*

Ditjosos nosaltres si en aquestes contrades plenes de la gelor de molts i de la incomprensió de no pocs, trobem algún dia seus felicíssimes en les quals donar com a premi merxecut ample esbargiment al nostre cor!

I si en la lluita entre la foscuria de l'ignorància dels que no es giren cap als nostres jardins espirituals i al desig de la dignificació del poble, endarrerit per manyes d'una tragèdia moral casi ignorada, foren vençudes les colles de la creuada dignificadora i de salvació, també aquelles paraules amb les quals el poeta de Mantua assenyalava els qui eren als camps Eliseus, serien, emprades del nostre Vergili, l'honorificació dels vençuts més estimada.

*Hic manus, ob patriam pugnando vulnera passi.*

FERRÁN VALENTÍ.

En els idus de l'octubre de 1930.



# i l e s A r t s

tellonenca que de forma tan meravellosa l'ha editat. Al proper número ens ocuparem més extensament.

## Diada del llibre

Sols volem fer un comentari respecte a d'aquesta. L'Ajuntament edità un follet en el que enumera una sèrie d'obres *para formar una cultura general*. Volem fer remarcar no més que a eixa llista, on es recomanaven des de obres d'el Arcipreste de Hita fins a obres de Zorrilla no s'esmentava ni ú tan sols dels clàssics nostres i àdhuc estava en espanyol. Es coneix que el valencianisme consistix en donar besos a la Senyera i que amb prendre l'acord de la cooficialitat encara que després no el pose en pràctica ningú, ja s'ha fet prou per la nostra llengua. Es una cosa nova però per quelcom es diu que "mai et gitaràs sense saber quelcom de nou".

## Les nostres enquestes

### El problema de la valencianització de l'Universitat

La qüestió de la valencianització de l'Universitat es, a hores d'ara, d'una gran actualitat. Nosaltres hem decidit consultar als catedràtics de les nostres facultats sobre llur opinió en punt a una qüestió que tant ens afecta, com a universitaris que som. Comencem hui per la contestació que al nostre qüestionari han donat sis catedràtics de la Facultat de Filosofia i Lletres. A continuació va, traduïda, la seua resposta.

—En quina llengua cregueu que deu conrear-se la cultura valenciana?

Clar és que poden tractar-se temes valencians en qualsevol llengua. L'essencial es que es tracten bé. En alemany, i àdhuc en rus, s'han fet estudis excelents sobre història aragonesa. Però si ens referim a la divulgació de la cultura valenciana, precis serà que prengam les coses tal com ho son en la realitat. Aquesta realitat ens diu que l'antic regne de València, reconquerit per catalans i aragonesos, fon i ho és un poble bilingüe, en el qual es parlen, en una proporció no molt desigual, el castellà i el valencià. Per tant aquesta divulgació haurà de fer-se en qualsevol dels dos idiomes d'ús habitual en la Regió. Seria absurd exigir que redactara en valencià un erudit nat a Bunyol o a Sogorp, poblacions que són tan valencianes com les que més ho pugen ésser. No hi ha cap de dubte que pot i deu haver centres en els quals no es dediquen rònegament al conreu de la cultura valenciana sinó també al de la llengua valenciana, i en els quals el valencià siga d'un ús exclusiu.

—En quina llengua pensen que deu ensenyar-se als valencians?

Dependix de la classe d'ensenyança que s'haja de donar. Per a l'ensenyança primària ha d'emprar-se la llengua que millor comprenga l'infant, que, en aquest cas, seria unes voltes el valencià i altres voltes el castellà. Aquest es el sistema que preconitzava Lluís Vives. Però si es tracta d'ensenyança secundària i superior creguem més convenient l'ús del castellà. I açò per dues raons. La primera, perquè de les dues llengües que al regne de València es parlen, la castellana es la que

tots comprenen (n'oblidem el contingent escolar que les províncies que amb nosaltres limiten, de parla castellana, donen als nostres centres docents); la segon per acostumar als alumnes a emprar lo més correctament que és puga un idioma, que no solament els ha d'ésser imprescindible en les seues relacions amb el reste d'Espanya, sinó que, per ésser una de les llengües d'un ús més extens, que s'estudia a tots els països cults i es parlada quasi per un centenar de milions d'hòmens els serà molt útil en el desenrotllament de les seues activitats. N'oblidem que el castellà es l'exponent d'una de les cultures més riques del mon, a l'esplendor del qual contribuïren els més il·lustres escriptors valencians. Solsment el castellà permetix al nostres escolars servir-se d'una bibliografia científica de suficient extensió.

Però, al nostre juí, aquesta pregunta deixa entreveure un altra. Tal volta sigam massa suspicços, si bé aquesta suspicàcia estaria justificada per les al·lusions que es fan per aquests dies a algún òrgan de la premsa local als catedràtics no valencians. Deu consentir-se que professors no valencians ensenyen als nostres centres docents? La nostra resposta es afirmativa en tots els casos, i més especialment en el que es referix a l'ensenyança secundària i superior. L'Universitat mai porta amb ella l'idea del localisme, sinó del major intercanvi cultural que és puga. Antigament, a les universitats que veritablement mereixien tal nom, professaven doctors vinguts de totes bandes sense que ningú es fixara en quina era la seua pàtria, sinó en la qualitat de la seua ensenyança. Així, en el segle XV, en els intents de fundació d'una escola valentina, expliquen en ella els italians Guillem de Venècia i Francesc de Boccinis i en canvi, anys més tard, el valencià Lluís Vives exposa amb general aplaudiment les seues doctrines a Oxford. La llista de professors espanyols a les universitats estrangeres i dels estrangers que figuraren als claustres universitaris espanyols seria innumerable. L'ideal serà, com fan hui les universitats dels Estats Units, atraure als millors especialistes de cascuna de les disciplines, qualsevol que siga el lloc del seu naixement.

Recomanem molt encareixcudament als nostres jòvens amics de l'A. C. V. que intensifiquen i depuren quan pugen llur tasca valencianista però que, en el que es referix a l'Universitat, mantinguen la major amplitud d'ideals. Si aplegara algún dia en el qual es realitzara el somni d'alguns i a la nostra Universitat rònegament professaren valencians que exposaren en sa llengua nàdida temes de cultura regional, s'hauria creat un nou centre valencianista, però hauria mort l'institució universitària i es correria el perill de caure en un provincianisme que donara lloc a que els valencians de veritable vocació vers la cultura tingueren que emigrar. L'Universitat o porta amb ella el concepte d'universalitat o es una paraula que carix en absolut de sentit.

—Amb quina extensió i preponderància jutgeu que deuen ésser estudiades les coses valencianes?

Amb la màxima extensió i la màxima preponderància. En aquest punt res ens pareixerà prou. Però a l'Universitat, als cursos de caràcter generals, els estudis valencianistes deuen tindre una part molt petita si es que deuen tindre alguna. En aquests cursos no deu procurar-se l'extensió de la cultura local, sinó de la cultura universal. Així, deu donar-se preferència, per exemple, al grec, al llatí i a les

llengües vives de major difusió en el mon, sobre el valencià, i els estudis d'Història, Art, Dret mai deuen tindre un caràcter exclusivament regional. I açò en benefici dels mateixos estudis valencianistes, doncs no's formarà una idea exacta de l'Història de València aquell que no tinga un concepte clar de l'Història d'Espanya. El defecte dels erudits locals sol ésser eixe precisament: manca d'una visió de conjunt. Aquesta visió de conjunt solsment la pot donar l'Universitat. Ara bé, un professor discret no deu oblidar mai que explica a València i per a alumnes que en sa majoria son valencians i, per consegüent, en les seues explicacions, quan el caràcter de l'assignatura ho permetixca, València deu ocupar sempre la posició central.

En canvi, els cursos del Doctorat, que son els que han de caracteritzar a cascuna Universitat diversificant-la de les demés, s'han de referir exclusivament sobre temes valencians, car es tracta de formar als futurs investigadors valencianistes i perquè a València no és possible fer treball eficaç de laboratori sinó sobre material valencià.

—Quins mitjans proposeu per al ressorgiment de la nostra Universitat?

Per part de l'Estat la concessió d'una autonomia ampla i de medis econòmics suficients per a l'investigació científica. Per part de professors i alumnes, el major rendiment possible de treball. Per part del mig social, major assistència a l'Universitat i major compenetració amb ella. No s'ha donat el cas, almenys en aquests darrers anys que cap prohòm valencià haja fet a la nostra Universitat algún donatiu o legat. Els que ha rebut el nostre primer centre docent han procedit sempre de benemèrits i abnegats professors del mateix que, després de consagrar a l'Universitat la seua vida, l'han consagrat també tota o part de llur fortuna.

—Què opinió vos mereixen els actuals moviments universitaris?

Ens pareix molt bé el que els alumnes no's limiten a ésser personatges pasius a l'Universitat i prenguen cascuna volta major interès en els assumptes universitaris, que a ells principalment interessen, exercitant, sobre tot, el seu dret a ésser ben ensenyats, encara que no sempre siguen ells en aquesta matèria els jutges més imparcials i competents. Si aquest dret s'exercix rècta e imparcialment, serà per al professorat el major estimul i finirà amb possibles arbitrarietats en el cas d'algún catedràtic que considerara la seua càtedra com un feude.

No podem menys de reprovar, naturalment, les perturbacions de l'ordre dintre el recinte universitari la injusta hostilitat cap al professorat que revellen fets recents de tots coneguts.

Acàs alguna de les opinions més arrere exposades ho estiga amb massa cruesa. Però el nostre amor per València, per l'Universitat i per els escolars valencians en el que no volem que ningú ens supere, ni encara entre els que han tingut la fortuna de nàixer en aquest noble país, ens obliga a donar-les en aquests moments transcendents amb la màxima sinceritat.

Josep V. Traveset, Josep Deleito, Ramon Velasco, Josep Casado, Joan de Contreras, Lluís Gonzalvo.

València, 13-X-1930.



# El cinema

## COMENÇAMENT DE TEMPORADA

### Dos bons films i dos films dolents

*Un càrrec en la ciutat* és un film còmic, en dues parts, de Harry Langdon, projectat al Líric en l'inauguració oficial d'aquest cinema. Les nostres empreses i, cal dir-ho, el nostre públic concedixen ben poca importància a les pel·lícules còmiques, que servixen únicament per a "omplir" el programa. Tots els grans còmics, però—Chaplin, Keaton, Lloyd, Laurel, Hardy—han començat llur carrera fent films curts.

Harry Langdon és de la talla d'aquests artistes. No obstant és poc conegut a casa nostra on solament s'han projectat quatre o cinc films curts d'ell.

Langdon està més prop de la parella Laurel-Hardy que de la consagrada trinitat Chaplin-Keaton-Lloyd. Aquests reaccionen d'una manera o d'altra davant la vida. Laurel-Hardy reaccionen amb un ritme retardatari, pesat. Langdon, no reacciona. Harry Langdon es deixa dur per les circumstàncies. Va més allà de Laurel-Hardy en aquest moviment vers a un cinema lliure de les complicacions sentimentals i intel·lectuals de Chaplin-Keaton-Lloyd.

La característica més forta de Langdon és la inhabilitat. Però aquesta inhabilitat, aquests fugir de tota decisió el pot dur—i aquest és el cas del film que ressenyem—a triomfar de tots els seus enemics mercès a una sèrie de circumstàncies favorables.

Com a escenes típiques que demostren ço que venim dient en citarem dues: Langdon és un "rugbyman" reserva. Ferit un company té que eixir a jugar en els darrers moments del partit i heus ací que quan fugia davant els seus adversaris amb la pilota que sens adonar-se'n duia en els calçotets, marca els punts que li mancaven al seu equip per a guanyar el partit.

Langdon és ara femater—*Un càrrec en la ciutat*.—Sens voler—les circumstàncies sempre manen d'ell—es guanya les antipaties de la policia i d'una banda de xinesos. Però ell, fúgint, sempre fúgint, arriba a lliurar la seua estimada i a lliurar-se ella mateixa de tots els seus adversaris.

*Un càrrec en la ciutat* és un bon film. El recomanem a tots els amants del veritable bon cinema.

\*\*\*

Amb la incorporació del só al cinema el film de dibuixos ha assolit una importància considerable. Aquests dibuixos que, muts, podien col·locar-se al costat dels millors films còmics, sonors, estan molt per damunt d'alguns presentats amb molt de "bombo".

Per això nosaltres considerem cada film d'aquests com una veritable creació. I aquest *Mosques sabies* projectat al Líric junt amb el film abans ressenyat és d'allò millor que hem vist.

S'ha dit que el film de dibuixos representava la deshumanització del cinema. Creem pel contrari que ço que fa triomfar el film de dibuixos és la suma d'elements humans que apareix en ells. Es atribueix passions humanes—l'amor, l'odi, els cels—a animals com l'aranya, la mosca que s'assolixen resultats força còmics. Aquesta reflexió me la faig tot en recordant-me d'aquell idili sostingut entre l'aranya mascle i la mosca damunt una teranyina

fins que arriba l'aranya femella tota enutjada.

Creem que el film sonor de dibuixos està cridat a tindre una major importància de la que suara té.

\*\*\*

*El preu d'un bes*, film de la Columbia Pictures interpretat per Josep Mójica, Mona Maris, Tom Patricola i Antoni Moreno, és un film ben dolent. Sols li manca una "corrida" per a ésser allò que es diu una "espanyolada". I és llàstima que no la tinga perquè ho acabaria d'arrodonar. Per la meua banda no em sabria gens greu. I per la del públic en general crec que tampoc. Aleshores, puix, tots n'eixiríem guanyant.

Malgrat de tindre bons actors (si llevem Josep Mójica), el dissortat argument fa d'aquest film un dels pitjors que hem vist ja que

ni la bona veu de Mona Maris gastada en cançons fluïxes, ni la comicitat de Tom Patricola poden lluir gens ni mica.

Tanmateix, el públic el va rebre bé...

\*\*\*

*Un home de sort*.—El senyor Muñoz Seca ha escrit una d'aquestes "gracias" que tan sovint es representen a l'Eslava. I heus ací tot. Açò sobre ésser tan poc, sobre ésser tan feble, és el millor que podem dir del film que amb un remarcable àxit de públic es projecta suara al Líric. En els estudis que la Paramount té a París ha estat filmada aquesta pel·lícula, realitzada per Benito Perojo i interpretada per un grup d'artistes espanyols.

Realment films com aquests representen una marxa arrere en el progrés del cinema. Per a sentir dir "¡ay mi mare!" amb el més pur acent "castizo" i quatre acudits sobre un cognom cercat amb cresol no haguera calgut que uns quans hòmens de bona fe s'hagueren trencat el cap inventant el cinema sonor.

JESÚS G. TOLSÁ.

## RETALLS

### Norma Shearer

Hem pensat donar en aquesta secció l'article sobre cinema que més ens agrada dels que es publiquen als periòdics que estan al nostre abast.

Diuen que Norma Shearer deixa la pantalla per dedicar-se exclusivament a les coses de la seua llar. No serem nosaltres els que ens oposarem a aquest determini; ella està en el seu dret de fer-ho. D'altra banda, això pot contribuir a desfer una mica la llegenda de dissipació que uns i altres han bastit damunt la pobra gent de Hollywood, que deu tindre, al capdavant, les mateixes qualitats i els mateixos vicis de la gent de tot arreu.

No ens hi oposarem—altrament seria ridícul—, però l'enyorarem. Norma era, damunt la pantalla, una mica aquella xica que tots els hòmens als diuit anys s'han pensat que estimaven. Els seus pentinats, els seus ulls, els seus somriures, les seues llàgrimes, feien d'ella el tipus ideal i romàntic de la primera enamorada.

Era una gran artista? Indubtablement que no. Per ella tota sola ens deixaria el record agradable—tan agradable com es vullga—d'unes quantes cintes superficials. Amb la intervenció de Lubistch ens deixa el record de la Caterina d'*El príncep estudiant*, que el temps elevarà a la categoria d'interpretació modèlica.

Norma, a despit d'alguns dels seus films, no era ben bé una xica moderna. Tenia un no sé què d'aquella gràcia femenina que en tots els temps ha semblat una mica antiquada i que està freg a freg de la cursileria sense arribar-hi mai. Sí, Norma, començant pel seu nom, era sempre a dos travessos de dit del cursi. Però la seua gran gràcia, el seu veritable art, ha consistit a no travessar mai aquests dos travessos de dit.

Era sempre una xica, era sempre una ingènua. Però no fon mai allò que a les colònies d'estiu en diuen una "nena", ni fou mai allò que han estat tantes ingènues: una enfavada. Era prou àgil per vèncer tots aquests obstacles i tenia prou sensibilitat per saber

fins on podia arribar a embaladir els públics ingenus, sense traspasar els límits del bon gust.

La seua gràcia fotogràfica era alguna cosa difusa. Anava del seu somriure al seu caminar, del seu gest de braços a les llàgrimes i algunes vegades es concentrava als seus ulls. Uns ulls que semblaven clars, com si foren diluïts. I en aquesta dilució es fonien totes les coses que ella mirava. Haurieu dit, en els seus primers termes, que dintre els seus ulls es fonien els espectadors, la ratlla de llum de la sala i la màquina i l'operador.

Si realment deixa la pantalla, potser algun dia hi tornarà i ja no sabrà commoure la gent jove. Però els que serem vells ens commourem altra vegada com si fórem adolescents i rondàrem una vesprada d'abril olorant l'aire bojament enamorats sense saber de qui.

Si realment se'n va i no torna, nosaltres l'enyorarem sempre recordant aquella Norma simpàtica, graciosa, sentimental, amb aquell aire angèlic que s'ha dit que és degut a la seua sang canadenca. Enyorarem sempre més aquella Caterina que ens feia tornar dues vegades seguides a vore aquell gran film d'*El príncep estudiant*.

JERONI MORAGUES.

De "Mirador"

## Acció Valenciana

es ven a

*Alacant*.—Rafel Pardo. "Llibreria Cervantes", Calatrava, 13.

*Alcoi*.—Just Llàcer. Sant Nicolau, 12.

*Barcelona*.—"Llibreria Catalònia". Plaça de Catalunya, 17.

*Molvedre*.—Rafel Badenes. Pacheco, 48.